

YUQUMLI KASALLIKLARNING TAVSIFI VA BUNDAY BEMORLARNI PARVARISHLASH

**Urganch Abu Ali Ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi yetakchi
o'qituvchisi Jumaniyazova Mashhura
Beknazarovna**

Annotatsiya: Ushbu maqolada yuqumli kasalliklarning tavsifi va bunday bemorlarni pasrvarishlash atroflicha tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: kasallik, yuqumli, patologik

Yuqumli kasalliklar qaysi muhitda tarqalishiga qara 2 ga bo'linadi. Faqat odamzodga xos bo'lgan kasalliklar antroponoz kasalliklar deb ataladi. Bu kasalliklar hayvonlarda aslo uchramaydi. Qizamiq, difteriya, ich terlama va boshqalar ana shu guruhga kiradi. Brutsellyoz (qora oqsoq), quturish, toun (o'lat), salmonellyoz kabi xastaliklar odamda ham, hayvonlarda ham uchraydi. Bunday kasalliklar zoonoz xastaliklar deb ataladi. Yuqumli kasalliklarni sinflarga bo'lishda yuqish mexanizmini asos qilib olgan holda, epidemiologik nuqtayi nazardan guruhlariga bo'lish qulay hisoblanadi. Ana shu jihatdan yondoshilganda, kasallik mikrobi asosan qayerda joylashishiga qarab, yuqumli kasalliklar quyidagi guruhlariga bo'linadi: 1. Ichak infeksiyalari. Bu kasalliklarda mikrob odam tanasiga zararlangan suv yoki oziq-ovqatlar orqali tushadi. Kasallik mikrobi asosan, me'da-ichak yo'llarida joylashib, ko'payadi. Shuning uchun kasallikka xos patogistologik o'zgarishlar ichakda ro'y beradi. Ba'zan, masalan, virusli A va E gepatitlarida kasallik qo'zg'atuvchisi ichaklardan jigarga ham o'tib, uni jarohatlaydi. Bu guruhga kiruvchi infeksiyalarda kasallik qo'zg'atuvchisi bemor tanasidan asosan najas, ayrim hollarda, siydik orqali tashqariga chiqadi. Tashqi muhitda mikrob turli yo'llar bilan suv va oziq-ovqatlarga tushib qolishi mumkin. Hojatxonalar suv bo'yiga yoki unga yaqin joyda qurilganda, ekinlar sharbat usulida sug'orilganida, pashshalar sababli shunday tarqalish hollari kuzatiladi.

Bemorni bevosita parvarish qiluvchilar ozodalikka e'tibor bermaganlarida, ifloslangan qo'llari orqali kasallik mikroblarini o'zlariga yuqtirib oladilar. Bu kasalliklarni kamaytirishda aholi saniatrriya madaniyatini oshirish va toza ichimlik suv bilan ta'minlashda katta ahamiyatga ega. 2. Nafas yo'llari infeksiyalari. Bu guruhga kiradigan kasallik mikroblari bemor tanasidan nafas chiqarganida, yo'talganida, aksirganida yoki gapirganida atrofdagi havoga ajralib chiqadi va sog'lom kishi tanasiga nafas yo'llari orqali tushadi. Shu tariqa kasallikka xos bo'lgan o'zgarishlar, asosan, burun, tomoq, halqum, kekirdak, bronxlar shilliq qavatida ro'y beradi, ba'zan o't ham jarohatlanadi. Ayrim kasalliklarda esa mikroblar qonga o'tadi. Bu guruhga kiruvchi gripp va o'tkir respirator kasalliklar g'oyat keng tarqalgan xastaliklar hisoblanadi. Bolalarda nafas yo'llari kattalarga nisbatan ko'proq uchraydi. Boshqa guruhga kiruvchi xastaliklarga nisbatan bu guruhga mansub kasalliklar tez va oson tarqalishini e'tiborga olib, o'z vaqtida aniqlab bemorni alohidalash zarur. Kasallikdan saqlanish maqsadida ba'zi hollarda, doka niqob taqish tavsiya etiladi. Qizamiq, ko'kyo'tal, difteriya, epidemik parotit (tepki), meningokokk infeksiyasi, gripp va o'tkir respirator kasalliklar shu guruhga kiradigan xastaliklardan hisoblanadi. 3. Qon orqali o'tadigan (transmissiv) infeksiyalar. Bu guruhga mansub kasalliklarda sog'lom odamga kasallik qo'zg'atuvchisi turli hasharotlar chaqishi natijasida qon orqali yuqadi. Ular asosan rikketsioz kasalliklardir. Ushbu kasallikni qo'zg'atuvchi rikketsiyalar bakteriyalar va viruslar o'rtasida oraliq o'rinni egallaydi. Rikketsiozlarning ba'zilari bemordan sog'lom odamga qon so'ruvchi bo'g'imoyoqlilar vositasida yuqadi. Masalan, toshmali tifda bit ana shunday vositachi hisoblanadi. Boshqa ko'pgina rikketsiozlar sog'lom odamga kanalar rikketsioz kasalliklarining ko'pchiligi kanalar faoliyati uchun qulay tabiiy sharoit mavjud joylarda qayd qilinadi. Shu sababli ularni kasalliklarning oldini olishda hasharotlar chiqishidan saqlanish muhim ahamiyatga ega. Yuqish mexanizmi jihatdan bezgak va gemorragik isitmalar ham shu guruhga kiradi. 4. Tashqi qoplam infeksiyalari. Kasallik mikroblari odamga teri orqali yuqadi. Bu guruhga asosan 2 ta kasallik kiradi: saramas va qoqshol.

Saramas qo'zg'atuvchisi streptokokk sog'lom odamga bemor yoki bakteriya tashuvchidan yuqsa, qoqshol mikrobi va uning sporalari tuproqda bo'ladi. Teri shikastlanganda ular tuproq orqali tushib kasallik paydo bo'ladi. 5. Turli yo'llar bilan yuqadigan infeksiyalar. Bu guruhga mansub kasalliklarda patogen mikrob odam tanasiga turli yo'llar bilan tushadi. Ayniqsa, zoonoz kasalliklardan brutsellyoz, tulyaremiya, kuydirgi, toun mikroblari shu tariqa yuqadi. Brutsellyoz teri va og'iz orqali yuqsa, tulyaremiya va kuydirgi kasalliklari qo'zg'atuvchisi odam tanasiga teri, nafas yo'llari va og'iz orqali tushishi mumkin. Keyingi yillarda fan erishgan yutuqlarga asoslanib, virusli gepatitlarni ham shu guruhga kiritish mumkin. Virusli gepatit A va E lar og'iz orqali yuqadi. Virusli gepatit B teri va shilliq qavatlardan bevosita yoki bilvosita muloqotda, shuningdek, tibbiyot anjomlaridan parenteral yo'l bilan yuqadi. "C" virusli gepatit esa virus tutgan donor qoni orqali yuqadi. Hozirgi vaqtda "boshqariladigan infeksiyalar" degan ibora ham paydo bo'ldi. Bu guruhga emlash yo'li bilan oldini olish mumkin bo'lgan yuqumli kasalliklar kiradi. Jahon Sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ning tavsiyasiga ko'ra, 5 yoshgacha bo'lgan har bir bola quyidagi 6 ta kasallikka qarshi albatta emlangan bo'lishi kerak: sil, poliomielit, difteriya, ko'kyo'tal, qoqshol va qizamiq. Bulardan tashqari mamlakatimizda bolalar, shuningdek, tepki (epidemik parotit) ga qarshi ham emlanadi. Bu kasalliklar boshqariladigan infeksiyalar guruhiga kiradi. Qisqa vaqt ichida juda keng tarqaladigan, ko'pincha og'ir kechadigan yuqumli kasalliklarga o'ta xavfli xastaliklar deyiladi. Bu guruhga vabo, toun (o'lat) va kuydirgi kasalliklari kiradi. Har bir mamlakat o'z hududini ushbu kasalliklar chetdan kirib kelishi va tarqalishining oldini olish tadbirlarini ko'radi. U xalqaro shartnoma talablariga mos bo'lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. I.D.Ahmedova, O.A.Abduqodirov. Yuqumli kasalliklar. T.2012.y
2. V.M.Madjidov Yuqumli kasalliklar. Tibbiyot oliy o'quv yurtlari uchun o'quv qo'llanma. Toshkent. 1995 y